

2020'deki yıldönümleri ve FKP

2020 yılı birçok önemli tarihi olayın 100. yıldönümü olarak önem taşıyordu. Ama kendisi de büyük bir pandemi ve istihdam krizi yılı olarak belleklere kazındı.

2020'de 100. yılını yaşadığımız önemli tarihi olaylara Türkiye açısından bakılırsa, en başa yazılması gereken hiç kuşku yok ki **23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin** açılışıdır. Kurtuluş Savaşı'nın yönetiminin erkler birliğine sahip bir Meclis eliyle yönetilmesi, mücadelenin dışa ve içe karşı milli meşruiyet temelininin sağlam atılması anlamındaydı. BMM'nin kuruluşu aynı zamanda, Kurtuluş hareketine karşı oluşabilecek, onu yörüngesinden saptırabilecek potansiyel muhalefetleri Meclis bünyesinde denetim altında tutabilmenin bir aracı olmak bakımından da benzersiz bir işleve sahipti. Nihayet BMM'nin açılışı, aynı zamanda, hazırlıkları epeydir süren ancak nihai metni

10 Ağustos 1920'de kabul edilecek olan Sèvres dayatmasından

dört ay önce gerçekleşmek bakımından da o teslimiyet anlaşmasına verilmiş stratejik bir ön-yanıttı. Dolayısıyla 23 Nisan 1920 hamlesi, 1919'dan itibaren Kurtuluş Savaşı sürecini adım adım ören Mustafa Kemal'in birçok bakımdan siyasi dehasının da bir tezahürüdür.

Türkiye'de bugüne gelindiğinde Cumhuriyetin enkazı üzerinde tepinen bir siyasi hareketin TBMM'yi tamamen işlevsizleştirdiği ve Cumhuriyetin tüm kazanılmış değerlerine meydan okunduğunu görmek elbette moral bozucudur. Ama aynı zamanda yeni bir Cumhuriyet için mücadelenin de tahrik edici ögesidir.

20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Birinci Dünya Savaşı sırasında (1917 Devrimi) ve sonrasında çok önemli sosyal/siyasal dönüşümler yaşanmıştı. 1920 yılının olaylar örgüsüne devrimler çağı merceğinden bakan Kemal Okuyan'ın, **Devrimin Gölgesinde: Berlin, Varşova, Ankara 1920** (Yazılama, Eylül 2019) başlıklı kitabı tam da bu döneme karşılaştırmalı tarih açısından bakmaktaydı. Türkiye açısından kritik önemi olan 23 Nisan 1920'deki dönüm noktasını, Sovyet Devrimi, bu devrime karşı emperyalizmin kıskırttığı iç savaş ve Polonya üzerinden 1920-21'de yürüttüğü dış askeri müdahale, Almanya'da 1918-19 döneminin devrimci kalkışması ve sonrası ile birlikte ele almak gerçekten ilginç tarihsel bağlantılar kurulmasını sağlıyor. TKP'nin 1920 yılında kurulması ve Ankara-Sovyetler Birliği ilişkileri de bu tahlilde yerini buluyor elbette.

Fransız Komünist Partisi

1920 yılı aynı zamanda Fransız Komünist Partisi'nin (FKP) de kuruluş yılıdır. Türkiye'de TKP'nin tarihi üzerine yapılmış çalışmalar var ve sanıyorum yeni bir çalışma da halen TKP bünyesinde hazırlanmakta. Fakat FKP tarihi Türkiye'de daha az biliniyor. Bu vesileyle Fransız siyasetinin 1930'lardan sonra çok önemli bir parçasını oluşturan FKP'nin tarihsel gelişim çizgisine göz atmak ilginç olabilir.

FKP, 25 Aralık 1920'de Tours kentinde toplanan İşçi Enternasyonalı Fransız Seksiyonu (SFIO) Kongresinde delegelerin yaklaşık yüzde 70'inin Komünist Enternasyonal (III. Enternasyonal) Fransız Seksiyonu'na (SFIC) geçmeye karar vermesiyle kurulmuş sayılır. (SFIO'da kalan delegeler çok sonraları Sosyalist Parti'nin nüvesini oluşturacaklardır). Aslında adı 1921'de "Komünist Parti-SFIC" olacak, 1943'te III. Enternasyonal'in dağıtılmasıyla FKP adını alacaktır.

FKP'nin 100 yıllık tarihinden seçilebilecek önemli başlıklar neler olabilir?

Birincisi, henüz 1930'ların ikinci yarısından itibaren FKP önemli kitleleri temsil eden (1936 seçimlerinde yüzde 15,3 oy alma başarısını gösteren) ve Fransız siyasetinde ağırlığını hissettiren çok güçlü bir parti konumundadır. 1936'da kurulan Halk Cephesi'nin dıştan (Parlamentodan) destekçisidir ve bu dönemde elde edilen birçok sosyal hakta önemli katkısı vardır.

İkincisi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'nın işgaline ve Pétain Hükümeti'nin işbirlikçiliğine karşı direnenlerin her zaman ön saflarındadır; onbinlerce üyesi kurşuna dizilmiştir. Savaş sonrasında kurulan Hükümetin ortağı konumundadır ve yeni sosyal/siyasal haklar elde edilmesinin merkezindedir. 1936 sonrası ve 1945 sonrası birlikte alınırsa, ücretli yıllık izin, çalışma zamanının sınırlandırılması, sosyal sigortaların kurulması gibi işçi haklarının ve sosyal devletin geliştirilmesinin temelinde -sistemler arası rekabet yanında- FKP'nin de önemli katkıları bulunmaktadır.

Üçüncüsü, FKP gerek üyelerinin gerek delegelerin gerekse seçilenlerin (milletvekili, senatör, belediye meclisi üyesi, vb) cinsiyet bileşimi açısından, eril Fransız siyasetinin her zaman bir istisnasını oluşturmuş, en fazla kadın temsiliyeti onda olmuştur.

Dördüncüsü, üye ve delege yapısı bakımından FKP çok uzun süre işçi kitlelere dayanmıştır.

1960 sonlarına kadar FKP'nin ulusal delegelerinin yarısından fazlası işçi kökenlidir. Parti'nin ulusal kongrelerinin delege yapısına bakıldığında, 1956'da yüzde 58,8'i işçi, yüzde 14,7'si memur, yüzde 10,2'si öğretmen-öğretim üyesi, yüzde 5,2'si çiftçidir. 1970'lerde işçi kökenli delegelerin oranı yüzde 43'e düşmüş olsa da, yüzde 25'e yükselmiş memurların epey önünde açık ara birinci konumdadır. 1980'lerde bile işçi kökenliler hâlâ yüzde 37, 1990'da yüzde 30 oranıyla birinci sıradadır. Ama daha sonraki dönemde sıralama değişecek, 2010'da işçi kökenlilerin oranı yüzde 7,6'ya kadar gerileyecektir. Artış gösteren en önemli kategori, "teknisyen, mühendis ve yönetici kadrolar"dır ki oranları 1970'lerdeki yüzde 7-10 aralığından 2010'da yüzde 45,2'ye yükselmiş olacaktır. İşçi sınıfının partisi gerçi hâlâ ücretli sınıfların partisidir ama "orta sınıflar" denilen kategoriye doğru bir evrim geçirmiştir. (Julian Mischi, "İl ya cent ans naissait un parti authentiquement populaire"; *Le Monde Diplomatique*, Aralık 2020 s. 22-23). Bunun, Fransız toplumunun sosyolojik yapısındaki değişimleri çok aşan bir dönüşüm olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim işçi kökenlilerin 21. yüzyıldaki yeni adresi FKP'den ziyade aşırı sağdaki Marine le Pen'in Milli Cephe Partisi olacaktır.

Beşincisi, FKP'nin üye ve delege bileşimindeki değişime eşlik eden eğilim, 1980'lerden itibaren FKP'nin üye ve seçmen kaybetmesi süreci olacaktır. FKP 1936-1988 arası gibi çok uzun bir dönem boyunca Fransa'nın en önemli ilk dört partisi içinde yer almıştır hep. Bu dönemdeki milletvekili seçimlerinde dört kez birinci parti, beş kez de ikinci partidir. Kasım 1946 seçimlerinde yüzde 28,3 gibi bir oy oranı yanında en çok milletvekili çıkaran partidir de aynı zamanda. Fakat burjuvazinin savunma düzeneği olan dar bölge seçim sistemi nedeniyle genellikle oy oranının çok altında Meclis temsiliyeti olabilmıştır. FKP 1950'lerde yüzde 25'ler oy ortalamasındayken 1960'lar ve 1970'lerde dahi yüzde 20'lerin hep üzerindedir; ama bu oy oranlarına rağmen Meclis'te anamuhalefet partisi konumunu pek kazanamaz. Buna rağmen solun çeşitli fraksiyonları üzerindeki ezici ağırlığı hep hissedilir. FKP'nin oy oranı 1980'lerde artık yüzde 10'lar platosundadır; 1990'larda yüzde 10'un altında, 2000'lerin ilk onyılında yüzde 5'in gerisinde ve 2000'lerin ikinci onyılında yüzde 3'ün altındadır artık. 2007 sonrasında FKP artık Jean-Luc Mélenchon liderliğindeki Sol Cephe çerçevesinde seçimlere katılmaktadır. FKP'nin bir zamanlar 600 bini bulan üye sayısı şimdilerde 40 binlere inmiştir.

Altı çizilebilecek altıncı nokta, FKP'nin aşınma sürecinin 1970'lerden itibaren bir kurtuluş olarak görülen "Solun Birliği";- "Ortak Program" stratejisiyle birlikte başlamasıdır. G. Marchais döneminde (1972-94) inşa edilen bu politika, Sosyalist Parti'yi öne çıkarırken FKP'nin erimesini hızlandıracaktır. Özellikle de 1981'de F. Mitterand'ı Cumhurbaşkanı seçtirdikten sonra onun kurduğu hükümette yer alarak ve Mitterand'ın ikinci dönemi olan 1988'de de dışardan parlamenter destek vererek... Mitterand'ın başlangıçta devletleştirmeleri de içeren ortak programından kısa sürede vazgeçerek bunun tam tersine yani özelleştirmeci bir neoliberal programa savrulması, FKP açısından yıkımın son aşaması olacak ve "reformist" politikalarıyla artık 1990'lardan itibaren bir daha çift haneli oy yüzdelerini yakalayamayacaktır.

Kuşkusuz FKP tarihinden öğrenilecek çok daha fazla şey vardır. Bugünkü FKP yönetiminin de kendi tarihinden öğreneceği çok şey olduğu gibi.

Yeni yıl dilekleri

Geçen yılın 31 Aralık 2019 tarihli soL portal yazımı şöyle bitirmiğim: "2020'nin 2019'dan daha iç açıcı şeyler vaatmediği görülüyor. Ama iyi dilekleri eksik etmemek gerek. Önce kişisel düzlemde olanlar: Herkes, bilhassa İslamcı faşist rejime direnenler sağlıkta olsunlar; bu iktidarla daha işimiz var". Belki rastlantı ama denk düşmüş. 2021 yılı için bunu dilemekten öteye gidip önleyici ve tedavi edici sağlık önlemlerinin herkese eşit ve ücretsiz bir biçimde sunulmasının ısrarlı takipçisi olmak durumundayız. Bu çerçevede daha sağlıklı, daha örgütlü, daha kitlesel mücadele biçimleriyle dolu bir yıl diliyoruz.

sol.org.tr/yazar/2020deki-yildonumleri-ve-fkp-22611